

Sør-Varanger kommune

Landbruksplan for Sør-Varanger 2015 - 2018

Kommunedelplan

Vedtatt 27.05.2015

*En
grensesprengende
kommune
Engasjerte,
Grensesprengende,
Modige og
Helhetstenkende*

Innhold

Innledning.....	3
Bakgrunn og rammer.....	3
Landbruk i Sør-Varanger.....	4
Jordbruk i Sør-Varanger.....	7
SWOT jordbruk basert på åpent møte med jordbruksnæringa	9
Skogbruk i Sør-Varanger.....	10
SWOT skogbruk basert på møte med skogbruksnæringa	12
Reindrift i Sør-Varanger.....	12
SWOT reindrift basert på møte med representanter for reinbeitedistrikt 1-2-3, 4/5B og 5	14
Landbruksbaserte tilleggsnæringer.....	14
SWOT for landbruksbasert tilleggsnæring	15
Mål, strategier og tiltak.....	16
Mål.....	16
Strategier	16
Tiltak.....	16

Innledning

Gjeldende landbruksplan for Sør-Varanger ble utarbeidd for perioden 2006-2009, og har ikke vært rullert siden den ble vedtatt. Utvalg for miljø- og næring vedtok i sak 002/14 et eget planprogram for arbeidet med rulling av planen, og det ble samtidig vedtatt at planen for første gang også skal omfatte reindrift i tillegg til jord- og skogbruk.

I planprogrammet for landbruksplanen står det at planen skal brukes som hjelpemiddel for å forvalte de lokale virkemidlene, bl.a. gjennom at det utarbeides rammer og retningslinjer, slik at politikere og saksbehandlere får et styringsverktøy i behandlingen av landbruksrelaterte saker. Videre kan planen bidra til økt aktivitet og nye tiltak innen landbruksnæringene.

Utvalg for miljø- og næring har vært styringsgruppe for arbeidet, mens jordbrukssjefen har vært sekretær for arbeidsgruppa, som har bestått av:

- Egil Kalliainen, reinbeitedistriktene i Sør-Varanger
- Jan Beddari, Sør-Varanger bonde- og småbrukerlag
- Ola Johansen, Sør-Varanger bonde- og småbrukerlag
- Ørjan Stubhaug, planlegger Sør-Varanger kommune
- Tor Håvard Sund, skogbrukssjef Finnmarkskommunene
- Stig Ulvang, jordbrukssjef Sør-Varanger kommune

Landbruksplanen er blitt til gjennom et tett samarbeid mellom kommunen og jord-, skog og reindriftsnæringa. Næringsrepresentanter har vært med i arbeidsgruppa for planen, og det har vært gjennomført sektormøter med næringene. Analysene av styrker, svakheter, og trusler (SWOT-analysene), er i hovedsak basert på næringenes egne vurderinger, og foreslåtte tiltak er også utformet og prioritert i tett dialog med næringene.

Landbruksplanen tar ikke for seg organiseringa av landbruksforvaltninga i kommunen ut fra en vurdering om at en vil avvente resultatet av kommunereformprosessen og ikke minst oppgavefordelingsutvalgets arbeid, før en eventuelt går nærmere inn i disse forholdene.

Bakgrunn og rammer

Befolkningsvekst, klimaendringer og naturkatastrofer har de siste åra bidratt til store endringer med hensyn til matsikkerhet i verden, og i dette bildet er matproduksjon i nordområdene en av få sektorer som kan oppleve positive effekter av forventet klimaendring.

Den globale befolkningsveksten går raskt, og det er økende press på naturressursene og stigende råvarepriser. FNs organisasjon for mat- og landbruk (FAO) har beregna at matproduksjonen i verden må øke med 70 % mot år 2050. FN fremhever videre familiejordbruket som organisasjonsform, fordi det gir en robust og stabil matproduksjon.

Geografi, topografi og klima gjør at det er begrensa arealer som kan nyttes til matproduksjon i Norge. Veksts sesongen er kort, spesielt her i nord, og det medfører at landbruket her har behov for større arealer for å produsere en gitt mengde fôr i løpet av sesongen. Videre bidrar et velutvikla velferdssamfunn til at lønns- og kostnadsnivået er høyt. I sum betyr det, til tross for den betydelige effektiviseringa vi har sett i landbruket de siste tiåra, og til tross for økende global etterspørsel etter mat, at landbasert matproduksjon i Norge er svært avhengig av de økonomiske rammebetingelser som Stortinget vedtar gjennom Jordbruksavtalen.

Regjeringens siste Stortingsmelding om norsk landbruks- og matpolitikk kom i 2011, og omfatter jord- og skogbruk, reindrift og bygdenæringer. Meldinga legger opp til å øke matproduksjonen i Norge med 20 % frem til 2030 i takt med forventna befolkningsvekst, og formulerer fire overordna mål for landbruks- og matpolitikken; matsikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk. I tillegg til mat og trevirke, skal landbruket bidra til bosetting, næringsliv, kulturlandskap, biologisk mangfold og som karbonlager. For reindrifta peker meldinga på en tredelt målsetting om økonomisk, økologisk og kulturell bærekraft.

Nasjonale føringer

I statsbudsjettet for 2015 signaliserer regjeringa at landbruks- og matpolitikken på sikt i større grad må rette seg inn mot et mer effektivt landbruk, og vidare at regjeringa vil bygge ned hindringer for de som vil øke matproduksjonen. Videre skal virkemidla over jordbruksavtalen legge til rette for de som vil bli større, og konsesjons- og kvotegrenser og andre regler må ikke legge urimelige hindringer for bøndene som selvstendig næringsdrivende. Kanskje betyr det at den utviklinga vi har sett over lang tid, med større og færre bruk, kan øke i hastighet. Kommunen kan i liten grad påvirke den nasjonale landbrukspolitikken, og næringene må forholde seg til de nasjonale rammebetingelsene med hensyn til økonomi og lovverk.

Regional landbruksstrategi

Regionalt representerer Fylkesmannen i Finnmark staten også på landbruksområdet, mens Finnmark fylkeskommune er sentral for regionale politikktutforming i tillegg til at de også drifter fagskolene på videregående nivå. Fylkeskommunen sendte i oktober 2014 «Landbruksstrategier for Finnmark 2015-2020» på høring. Strategiene er utarbeidd med Fylkesmannens landbruksavdeling som sekretariat. Strategiene har fokus på verdiskaping basert på arktiske fortrinn og bærekraft, og peker på utfordringer som rekruttering, tap til rovdyr, arealkonflikter, tilgang på investeringsmidler, små og sårbare miljøer og stor konkurranse med tilhørende lave priser. Foreslåtte fellesstrategier for landbruksnæringene er å bygge nettverk, møteplasser og samarbeid, arbeide for gode kompetansetilbud, arbeide for effektiv bestandsregistrering og uttak av rovvilt og omdømmebygging.

Landbruk i Sør-Varanger

Hver av de tre landbruksnæringene blir beskrevet i egne kapitler, men felles for alle tre er at de alltid har vært av stor betydning for bosetting og sysselsetting utenfor Kirkeneshalvøya. De er også viktige tradisjons- og kulturbærere for finsk/kvensk, norsk og samisk kultur.

Samfunnsdelen av kommuneplan for Sør-Varanger kommune ble vedtatt i oktober 2014. Den definerer levedyktige primærnæringer som et delmål, og peker på følgende strategier for å nå det:

- Stimulere til at de økonomiske virkemiddelordninger bidrar til å bevare og øke verdiskapingen i primærnæringene
- Tilstrebe samarbeid mellom aktører innenfor landbruk, reindrift og reiseliv for å sikre god sameksistens med tanke på utmarksbruk
- Tilstrebe samarbeid mellom aktører innenfor landbruk, reindrift og reiseliv for å utvikle felles produkter
- Legge til rette for at nødvendige areal er tilgjengelige for nyetableringer og utvidelser av eksisterende gårdsbruk
- Ved nye arealinngrep utenfor tettbygde strøk som ikke er i henhold til kommuneplanens arealdel, skal berørte reinbeitedistrikt gis uttalelsesrett som en del av kommunal saksbehandling
- Bidra til økt videreføring og verdiskaping i primærnæringene

Arealutfordringer

Om en ser på styrker og svakheter og muligheter og utfordringer (SWOT) for de tre næringene, ser en også at de har noen fellestrekk. I all landbruksproduksjon er tilgang til arealer viktigste faktor for å dekke opp befolkningens grunnleggende behov for mat og materialer, og behovet for arealer til landbruket øker i takt med befolkningsutviklinga. Samtidig er det behov for arealer til nye boliger, næringsvirksomhet, industriområder og byutvikling. "Kampen om arealene" beskriver en av de viktigste utfordringene vi i dag står overfor, og god arealforvaltning er en av kommunens største landbruksutfordringer.

Presset på å ta i bruk reindriftas beiteområder til andre formål har økt betydelig de siste åra, og reindrifta opplever at de får færre og færre tilpasningsalternativer i forhold til beitebruken. For skogen er det først og fremst verneinteresser som legger beslag på betydelige skogarealer. Jordbruket har mista betydelige beitearealer som resultat av rovviltforvaltninga, men ellers opplever jordbruket, med sin beliggenhet stort sett utenfor pressområdene, ikke samme konkurranse om arealene. Det kan oppstå arealbrukskonflikter primærnæringene imellom, men de siste åra har det vært en positiv utvikling med stadig færre konflikter.

Rekruttering

De tre næringene har også felles utfordring med hensyn til rekruttering. Sør-Varanger har god sysselsetting generelt, og kombinert med at stadig flere tar lange utdanninger, kan primærnæringene lett tape i rekrutteringskampen dersom landbruksnæringene ikke fremstår som attraktive og konkurransedyktige nok. Utfordringa forsterkes også av flere søker mot befolkningssentrene når de skal etablere seg. Landbruksnæringene opplever det som avgjørende for rekruttering og videre utvikling at distriktene beholder viktige tilbud som skole, barnehage, butikk og alternativ sysselsetting for eventuell partner.

Endra etterspørsel

På den annen side er det en vedvarende samfunnstrend som kan slå positivt ut for alle landbruksnæringene. Spesielt for mat, men også for andre produkter, øker etterspørselen etter produkter fra nærområdet. Kortreist mat er i ferd med å bli et begrep, og kombinert med kvaliteter som gir rom for «de gode historier», klarer stadig flere å ta ut en betydelig merpris i markedet. Norsk lokalmat solgte i 2013 matspesialiteter for 3,5 milliarder kroner, og da er ikke viktige salgskanaler som restauranter, matmarkeder, matfestivaler og Bondens Marked tatt med. På de tre siste åra er omsetninga nesten dobla. Også treprodukter av kjerneved av pasvikfuru bør kunne utvikles etter samme tankegang. Potensialet er der, men fortsatt er det få lokale produsenter i dette markedet. Skal en slik strategi lykkes, må flere velge videreforedling i næringer som i hvert fall de siste tiåra, i hovedsak har vært råvareprodusenter.

Felles for de tre næringene er også at de rår over betydelige ressurser som kan gi grunnlag for nye produkter innafor reiseliv, fritid, omsorgstjenester og husflid/duodji. Det er allerede fem «Inn på TUNET»-bedrifter i kommunen, og markedet for lærings-, service og omsorgsbaserte tjenester er i fortsatt vekst. Reiselivet i nord opplever stor vekst, spesielt vinterstid, og også her er det rom for flere spennende produkter og mer samarbeid mellom landbruket og det etablerte reiselivet.

Rovvilt

Jordbruk og reindrift har også langt på veg de samme utfordringene når det gjelder tap til rovvilt. Tabellene under sektorkapitlene viser at tapstalla for rein og småfe har økt betydelig med negative konsekvenser både for dyrevelferd og ikke minst økonomien i begge næringene. Stortinget har bestemt at det skal være både rovvilt og beitedyr i utmarka. I «rovviltforliket» ble det bestemt bestandsmål for de ulike rovdyra, og gode bestandsregistreringer er dermed ei forutsetning for god

forvaltning. Med kommunens beliggenhet mellom Finland og Russland, og dyr som stadig beveger seg over grensene, er det en krevende oppgave å få gode tall, og det er ønskelig å få på plass felles bestandsforvaltning på tvers av landegrensene.

I tillegg til at det har vært A-område¹ for bjørn i hele Pasvik, er det nå også etablert et nytt A-område for gaupe fra Neiden og vestover til Nesseby og Tana. Det er derfor behov for interkommunalt samarbeid om de utfordringer det nye A-området gir.

Det er positivt både for kommunen og alle tre landbruksnæringa at Bioforsk er etablert med relevante kompetansearbeidsplasser i Pasvik, og det er viktig at aktørene i samarbeid klarer å utvikle gode kunnskapsprosjekter som grunnlag for videre utvikling av både landbruksnæringene og Bioforsk lokalt.

Infrastruktur

Effektive primærnæringer forutsetter god nettilgang, og det er viktig å få etablert fibernetttilgang og full mobildekning i hele Sør-Varanger. Primærnæringer og gartneri er også risikoutsatte yrker, hvor tilgang på nødhjelp for mennesker og dyr er en forutsetning for driftens helse, miljø og sikkerhet.

¹ I Norge er det etablert to forvaltningssoner, A og B, for hver av artene jerv, gaupe og bjørn. I forvaltningssone A skal rovviltarten forvaltes slik at det regionale bestandsmålet nås, mens det i B-områdene ikke er ønskelig med rovvilt. Terskelen for iverksettelse av skadefelling er høyere i sone A enn B.

Felles SWOT for landbruksnæringene

Styrker	Svakheter
<ul style="list-style-type: none">• God driftskompetanse i næringene• Stabilt klima, gode avlinger og god fôr kvalitet• God arealtilgang• God dyrehelse og lite smitte• Godt samarbeid	<ul style="list-style-type: none">• Rekrutteringsutfordringer• Høgere drifts- og investeringskostnader enn landet for øvrig• Lav egenkapital
Muligheter	Trusler
<ul style="list-style-type: none">• Økende etterspørsel etter mat globalt, og politisk mål om økt produksjon i Norge• Økende etterspørsel etter unike og kortreiste produkter generelt og lokale matspesialiteter spesielt• Tilgang til offentlige investeringsmidler (BU, IN, RUF, SUF og Primærnæringsfondet) og kommunal ressurs i form av egen jordbrukssjef og skogmester• Økt etterspørsel etter alternative produkter (kortreist, Inn på Tunet, geoturisme)• God veterinærtjeneste	<ul style="list-style-type: none">• Dreining av landbrukspolitikken• Tilgang på investeringsmidler• Tap av landbruksjord til andre formål (industri, bebyggelse, naturvern, rovdryvern osv)• Forurensing fra Russland• Færre foredlingsanlegg i landbrussamvirket• Mattilsynets regelverk• Tilgang og pris på arealer• Nedbygging av landbruksutdanninga• Bortfall av offentlige tjenester som skole og barnehage lokalt, og dårlig infrastruktur mht veg, fiber og mobilnett• Avtagende realverdi på primærnæringsfondet

Jordbruk i Sør-Varanger

Pasvik har i lang tid vært motoren i Sør-Varangerjordbruket, og i dag finner vi nesten alt av jordbruksdrift og melkeproduksjon her. I tillegg er det ett melkebruk i Jarfjord, fire sauebruk i Neiden og tre gartnerier i henholdsvis Jarfjord, Pasvik og Sandnes.

Tidligere ble det drevet jordbruk i og rundt de fleste av kommunens bygder, mens det i dag er lite trolig at det blir drift i disse områdene igjen på kort sikt. Rammebetingelsene både globalt og nasjonalt kan endre seg, så på lang sikt kan situasjonen være annerledes. Det er derfor viktig at dyrka og dyrkbare arealer ikke tas i bruk til andre formål på en slik måte at de ikke vil være egna til jordbruksproduksjon i framtida. Kommunen er derfor lojal mot de nasjonale føringene som ligger i jordlovens § 9 (omdisponeringsparagrafen).

De totale produksjonsinntektene i jordbruket i Sør-Varanger var om lag 33 millioner i 2014, mens verdiskapinga fremgår av tabellen²:

	2004	2009	2014
Verdiskaping i tusen kr og (årsverk)	13 772' (56)	12 866' (39)	13 684' (32)
Verdiskaping melk	12 104' (44)	11 730' (34)	12 803' (27)
Verdiskaping sau	587' (8)	843' (5)	860' (4)
Verdiskaping øvrig*	1 081' (4)	293' (1)	21' (0)

² NILF notat 2014-15 Verdiskapingen og sysselsettingen av jordbruket i Finnmark

De siste ti åra er verdiskapinga opprettholdt og til dels økt til tross for at antall årsverk er redusert med om lag 40 % fra 56 til 32. Økt effektivitet gjenspeiles også i at reduksjonen i antall bruk bare i liten grad har påverka hvor mye areal som høstes (Landbruksdirektoratet):

År	Sør-Varanger				Hele landet			
	Antall bruk	%-vis endring	Dyrka areal	%-vis endring	Antall bruk	%-vis endring	Dyrka areal	%-vis endring
2005	41		9 034		53 003		10 354 236	
2010	38	-7	9 143	1	45 730	-14	10 019 349	-3
2012	36	-5	9 728	6	44 770	-2	9 956 030	-1
2013	35	-3	9 503	-2	42 923	-4	9 839 699	-1
2005-13		-15		5		-19		-5

Reduksjonen i antall bruk i perioden 2005-2013 har vært litt mindre for Sør-Varanger enn for landet som helhet, men om en ser på utviklinga etter 2010, har reduksjonen vært noe større i Sør-Varanger. Når det gjelder areal i drift, har de gjenværende bøndene i Sør-Varanger ikke bare klart å kompensere for bruksnedgangen, men også øke totalarealet noe fra 2005. Det viser at bønder i Sør-Varanger er offensive, og at arealbehovet er ekstra stort under våre dyrkingsforhold.

Leiejord

De aktive brukene kommer mest sannsynlig til å øke produksjonen og etterspørre stadig mer areal. Samtidig finnes det betydelige areal på bruk som har lagt ned dyreholdet. Noe av dette høstes av eier for salg, og noe leies bort. Over tid har både egne areal og leiejorda behov for oppgrøfting og kanalrens, noe en eier som trapper ned sjelden investerer i. Vanlige leiekontrakter på inntil 10 år, gir heller ikke tilstrekkelig forutsigbarhet for nødvendige investeringer. Kommunen har i dag få muligheter for å påvirke situasjonen, men ved eierskifte kan konsesjonsloven være et verktøy for sikre produksjonsgrunnlaget for bruk i aktiv drift.

Effektivisering

Både antall jordbruksbedrifter og arbeidsforbruket i jordbruket har hatt sammenhengende nedgang i hele etterkrigstiden. Med dette i bakspeilet, og med dagens politiske signaler fra nasjonalt nivå, er det naturlig å forvente at vi i planperioden vil se ei videre utvikling mot stadig større bruk, og da spesielt melkebruk. Melkeproduksjonen er effektivisert, og det er allerede tre robotfjøs i kommunen. Ved bruksutvidelse ser det ut til at de fleste i dag velger å investere i robotdrift. Det innebærer gjerne en kraftig produksjonsutvidelse med tilhørende behov for mer areal og ikke minst svært store investeringer i driftsbygning og mekanisering.

Ei slik utvikling utløser store investeringsbehov i driftsbygninger, mekanisering og utvidelse (nydyrking) og opprusting (fornyning av grøfter og kanaler) av jordbruksarealene. Selv om betydelige arealer de siste tiåra har gått ut av produksjon og ligger der som en uutnytt ressurs, vil det likevel være behov for nydyrking både for å få mer forutsigbarhet enn leiejorda gir, nok fastmarksbeiter til å møte nye beiteforskriftene og for å oppnå økologisk og økonomisk bærekraftige transportavstander.

Sau

Sauenæringa består i dag av fire bruk i Neiden og ett i Pasvik. Nedgangen de siste tiåra skyldes svak økonomisk utvikling over lang tid, store rovilttap og at store beitearealer bandlegges av roviltforvaltninga. Fra før er det etablert et A-område for bjørn i Pasvik, og det er nå oppretta et A-område for jerv og gaupe fra Neiden og vestover. Det skaper store begrensninger og utfordringer for sauenæringa. Flere av sauebruka i Neiden ser likevel utviklingsmuligheter, og ønsker å utvide drifta. I tillegg til bygningsmessige investeringer, gir det med dagens rovdyrregime, stort behov for mer

innmarksbeite og større avlastningsarealer. Sauebøndene i Neiden opplever det som viktig at ordninga med fellingslag videreføres.

Beiting er viktig for å utnytte utmarka til matproduksjon, men også for å bevare et åpent kulturlandskap til glede for friluftsliv og reiseliv. Med sin variasjon i arbeidsintensitet gjennom året, gir sauehold mange steder også mulighet for lokal videreføring av kortreist mat. Det er derfor ønskelig med mer sauehold og beiting, men en utvidelse av drifta må ta hensyn til rovviltutfordringene og i stor grad basere seg på inngjerda beite og avlastningsbeiter for flytting av beitedyr ved rovviltangrep.

Det er i dag ingen som driver med geit, og det er heller ikke lenger noen som driver med kylling, egg eller svin. Når det gjelder kraftfôrkrevende produksjoner, er det vanskelig å se at Sør-Varanger har store konkurransefortrinn, bortsett fra tilgang på spredearealer og lavt smittepress. Det er også begrensa kjøttproduksjon på storfe i kommunen, og det bør vurderes om kombinasjonen av god tilgang på arealer og mange tomme driftsbygninger kan gi grunnlag for nyetableringer og vekst. Når det gjelder grønnsaker, er det vanskelig å se at det er grunnlag for volumproduksjon, men det bør utredes nærmere om det kan være grunnlag for nisjeproduksjon av spesialprodukter eller til spesielle markeder.

Økologisk

Stortinget har vedtatt at 15 % av produksjonen skal være økologisk i 2020, men utviklinga går langsomt og i dag er det lite som tyder på at målsettinga vil bli nådd. Mange av våre bruk ligger på myrjord med lite biologisk aktivitet. Det kalde klimaet kan også gi redusert omsetning i jorda, og spesielt nitrogenomsetninga er sårbar. Til sammen gir det store utfordringer med hensyn til økologisk drift, både agronomisk og økonomisk. Samtidig er etterspørselen etter økologiske produkter økende. I Sør-Varanger er det i dag ingen som driver økologisk, men et melkebruk vurderer å legge om noe av arealet til økologisk.

Landbrukssamvirket

Landbrukssamvirket med TINE og Nortura er viktige markedskanaler for primærprodusentene, og de er også med på å sikre tilgang til råstoff for andre videreprodusenter. Samvirkeorganisasjonene er også viktige som kompetansetilbydere og rådgivere. Meiriet i Tana har hatt en god utvikling de siste åra, og kan ta unna mer lokal melk. Når det gjelder slakting, er det i praksis bare slakteriet i Karasjøk igjen. Blir avstanden til slakting enda større, vil det være svært problematisk, og for å sikre fortsatt slakting der, vil økt kjøttproduksjon være et viktig strategisk tiltak.

Rådgivingsapparatet i landbruket har ellers gjennomgått en kraftig omlegging og nedbygging de siste tiåa. Norsk landbruksrådgiving er i dag representert med en rådgiver i Tana som dekker Øst-Finnmark. Kommunen har gjennom primærnæringsfondet over år bidratt med driftstilskudd til stillinga, og det vurderes fortsatt som viktig å sikre lokal, profesjonell faglig veiledning. På samme måte vurderes det som viktig å videreføre støtten til Sør-Varanger avløserlag, som er med på å sikre viktig syke- og ferieavløsning.

SWOT jordbruk basert på åpent møte med jordbruksnæringa

Styrker	Svakheter
<ul style="list-style-type: none">• Stabilt klima og gode avlinger med god fôr kvalitet• God arealtilgang gir mulighet for produksjonsvekst og nyetableringer• God dyrehelse og lite smitte	<ul style="list-style-type: none">• Mangler strategi for rekruttering og generasjonsskifte – færre bruk svekker miljøet• Dårlig arealtilgang i enkelte områder, og betydelige arealer på kortsiktige leieavtaler <p>Mye myrjord gir utfordringer mht økologisk</p>

<ul style="list-style-type: none">• Mange heltidsbønder med relativt god alderssammensetning og god kompetanse• Flere unge som satser, og flere nybygg og utvidelser senere år• Det er gjort investeringer i nydyrking og oppgrøfting• Godt samarbeid – stiller opp for hverandre og deler kompetanse	produksjon, beitekrav og CO ₂ <ul style="list-style-type: none">• - utfordringer• Høgere drifts- og investeringskostnader enn landet forøvrig• Relativt lav avdrått melk og kjøtt
Muligheter	Trusler
<ul style="list-style-type: none">• Økende global etterspørsel etter mat generelt og norsk og kortreist spesielt• Endra landbrukspolitikk åpner for større bruk og større produksjon• Et landbrukssamarbeid i utvikling etterspør økt produksjon• God veterinærtjeneste• Tilgang til offentlige investeringsmidler (BU, IN og Primærnæringsfondet) og kommunal ressurs i form av egen jordbrukssjef• Økte etterspørsel etter alternative produkter (kortreist, Inn på Tunet, geoturisme)• Klimaendringene – varmere somre	<ul style="list-style-type: none">• Dreining av landbrukspolitikken skaper usikkerhet• Tap av landbruksjord til andre formål (industri, bebyggelse, naturvern, rovdyrvern osv)• Tilgang på investeringsmidler• Forurensing fra Russland• Samvirkemonopol – ytterligere sentralisering utfordrer økonomi og dyrevelferd• Mattilsynets regelverk• Tilgang og pris på arealer (FEFO) og kvote ved vekst• Nedbygging av landbruksutdanninga• Bortfall av offentlige tjenester som skole og barnehage lokalt, og dårlig infrastruktur mht veg, fiber og mobilnett• Avtagende realverdi på kommunens primærnæringsfond• Klimaendringer – fare for ustabile vintre og mer nedbør

Skogbruk i Sør-Varanger

Skogen er en fornybar naturressurs som gir oss inntekt, klimavern og energi. Skog er samtidig en kilde til rekreasjon for allmennheten, og sikrer oss et viktig biologisk mangfold.

Sør-Varanger er Finnmarks største skogkommune med 461 km² produktiv skog, som tilsvarer vel 11 % av alt areal i kommunen. Furskogen i Pasvik, som viktig del av den sibirske taiga, er på mange måter en identitetsfaktor for Sør-Varanger kommune. Hele 20 % av den produktive barskogen i kommunen er verna i form av 3 naturreservater, 1 landskapsvernområde og Øvre Pasvik nasjonalpark.

Produktiv skog er skogleddt areal som produserer mer enn 100 liter trevirke pr dekar og år. I lauvskogen oppnår vi på de beste steder en årlig produksjon på over 350 liter pr. dekar, mens snittet ligger på rundt 200 liter. Furskogen har en snittproduksjon på 170 liter virke pr dekar og år.

Det er få og små granplantefelter i kommunen, men i disse granplantefeltene er årlig produksjon om lag det dobbelte av det som skjer i furskogen. Furu på våre breddegrader har en forholdsvis høy andel kjerneved. Kjerneveden er impregnert fra naturens side, og trevirket egner seg derfor for en rekke spesialprodukter. Naturlig foryngelse av furu er relativt lett, men det tar vanligvis rundt 10 år mellom hvert frøår. Derfor er det en fordel å plante ettårige furuplanter av stedegne frø slik at skogen kommer raskt i produksjon.

Omtrent 65 km² lauvskog er uproduktiv skog. Det er lett å tenke at «uproduktiv skog» ikke har verdi, men det er stort sett i disse områdene Sør-Varangers befolkning henter sin fyringsved! Sammen med furuskogen er lauvskogen også en betydelig karbondioksydfanger og et stort karbonlager.

Skogen i Pasvik har alltid vært en viktig del av næringslivet i Sør-Varanger kommune, og stor sagbruksvirksomhet bidro også i utviklinga av industrikommunen Sør-Varanger. På 30-tallet var sagbruket på Jakobsnes regnet som Nord-Europas største, og produserte på det meste 130 000 m³ tømmer årlig. I nyere tid var aktiviteten stor fram til midten av 1980-tallet. Etter at sagbruket la ned i 1996, var det bare noen små, private sagbruk igjen i tillegg til at Statskog drev skogskjøtsel. Etter 2007 har situasjonen igjen endra seg. Skogressursene har økt til nyttbare dimensjoner, etterspørsel etter lokal trelast øker og bioenergisatsinga er realisert. Entreprenører har satsa på maskinelt skogsutstyr, og det er i dag et godt skogmiljø i kommunen med god og økende aktivitet.

I dag er det om lag 10 personer som helt eller delvis har sitt virke i primærskogbruket eller som videreførelere. Mesteparten av det som avvirkes går til oppvarming, og fjernvarmeanlegget på GSV er viktig for skogentreprenørene. Det er for tida fem gårdssagbruk i kommunen med høvleri på to av dem, og i tillegg til flis produseres det villmarkspanel, stolper, kledning, råvedstenger til fiskeindustrien, tremøbler og andre spesialprodukter.

Noen nøkkeltall for skogen

Totalareal	3 967,0	km²
Vernede landarealer	267,0	km ²
Skogkledt areal	1 349,0	km ²
Skogvern	266,0	km ²
Produktivt barskogareal (taksert)	410,0	km ²
Produktivt lauvskogareal (taksert)	31,0	km ²
Nyttbare skogarealer (ikke taksert)	65,0	km ²
Gjennomsnitt produksjonsevne m ³ /daa/år	0,2	m ³
Stående volum	2 700 000,0	m ³
Årlig hogst barskog	5 000,0	m ³
Årlig hogst lauvskog	2 000,0	m ³
Antatt vedforbruk	8 200,0	m ³
Innkjøpt vedvirke	800,0	m ³
Hogd og innkjøpt vedvirke til energi/år	17,1	GWH
Karbonlager i skog	4 750 000,0	tonn
Karbonbinding / år	136 600,0	tonn
Årlig verdi til energi (50 øre/KWT)	8,5	mill
³ Årlig samfunnsverdi (bar/lauvskog)	17,0	mill
Årlig verdi av elg (levert slakteri)	0,5	mill

Skogen er og skal være en arena for tømmerproduksjon, men skogen har også andre viktige funksjoner. De store skogsområdene i Pasvik er også svært viktige for reinbeitedistrikt 5A/5C Pasvik, og virke fra skogen er også en viktig råvare for lokale duodjiprodukter i området. For jordbruket har

³ Verdiskapingseffekten av tømmerstokken og energivirke gjennom hogstentreprenør, transportør, tjenestetilbydere og treforedlingsindustrien kan gi et bilde på den samfunnsverdien skogen i Sør-Varanger kan gi. Ved full utnyttelse av tilvekst i skogen er årlig samfunnsverdi nær 100 mill. Realistisk verdi i dag er på 17 millioner. Innsatsfaktoren i form av tilskudd i skogbruket er tilnærmet lik null. Samfunnsverdier som folkehelse, oppvekstmiljø, opplevelse, naturmangfold og klimaregulerende egenskaper er svært krevende å verdsette økonomisk

barskogen både vært viktig som leverandør av konstruksjonsvirke og som beite, men på grunn av rovviltfredninga, er det i dag lite husdyrbeite i Pasvik.

Naturtypekartlegginger og MiS-registrering viser at Pasvik har store naturverdier knytta til gammel skog. Det er derfor viktig at skogressursene i Pasvik forvaltes slik at disse naturverdiene ivaretas på en god måte

All skog i Sør-Varanger kommune er definert som vernskog, det vil si at skogen tjener som ly mot annen skog, dyrket mark, bebyggelse i tillegg til at skogen hindrer erosjon, reduserer snøskred og lignende. Dette betyr at all hogst utover husbehov skal meldes til kommunen og gi en tillatelse etter skogbruksloven, naturmangfoldsloven og ulike forskrifter knyttet til skogforvaltningen.

SWOT skogbruk basert på møte med skogbruksnæringa

Styrker	Svakheter
<ul style="list-style-type: none">• Store skogarealer i lettrevet, tørt og flatt terreng• En skogressurs i vekst gir potensial for økt næringsaktivitet og større verdiskaping• Godt kartlagte miljøkvaliteter• Høy andel kjerneved• God kapasitet på hogst og transport• Relativt godt utbygd skogsvegnett• Godt skogfaglig miljø med moderne maskinpark og interesse for videreforedling• En stor skogeier (FEFO) gir forutsigbarhet	<ul style="list-style-type: none">• Lite hogstmoden skog til sagbruksvirksomhet• Liten skurlastandel på hogstmoden skog• Små volumer og lav andel salgbart virke• Liten kapasitet på videreforedling og få og lite tilgjengelige produkter• Svak likviditet• Lenge mellom hvert frøår• Få lokale kunder etterspør energivirke
Muligheter	Trusler
<ul style="list-style-type: none">• Økt fokus på og etterspørsel etter (kortreiste) nisjeprodukter• Økt etterspørsel etter fornybar energi• Tilgang til støtte fra Innovasjon Norge, FEFO, skogmyndighetene og kommunen• Økt bevissthet om karbonfangst• Kirkenes har relativt god infrastruktur for vannbåren varme• Økt etterspørsel etter naturbaserte helse og omsorgstjenester (Inn på Tunet)• Varmere klima kan gi økt bonitet og vekst	<ul style="list-style-type: none">• Stor konkurranse nasjonalt og globalt med lave trelastpriser• Dårlig fylkesveg hindrer effektiv transport og gir økte kostnader• Stadig mer skogareal gis varig vern• Nye funn av sjeldne arter kan medføre umiddelbar stans i drifta• Skogbrukspolitik i endring• Klimaendring kan gi lengre kuldeperioder og vanskelige snøforhold

Reindrift i Sør-Varanger

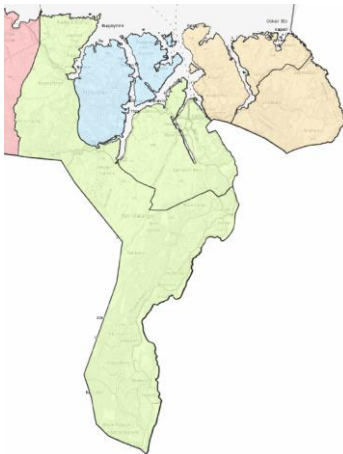
Reindriften er i dag til stede i alle deler av kommunen, og også for reindriftnæringa er tilgang til beitearealer helt avgjørende. Reindriften forvaltes etter Lov om reindrift av 2007, som også omhandler reindriftenes rettigheter til bruk av utmarksbeiter. Med beiterett følger rettigheter til alle årstidsbeitene som er nødvendige for næringas utøvelse, og rettighetene omfatter vår-, sommer-, høst- og vinterbeite og i tillegg flytteleder, kalvingsland og parringsområder.

Reindriften er svært arealavhengig, og øvre reintall settes i forhold til tilgjengelig areal. Selv om trekkveier, samlingsplasser, parringsområder og kalvingsland er de samme fra år til år, kan beitebruken variere mye avhengig av klimatiske forhold som snømengde, ising, vind, temperaturer, rovvilt, motorferdsel og andre aktiviteter i området. Reindriften opplever et stadig økende antall tiltak

i utmarka som ei stor utfordring for næringa. I tillegg til de direkte naturinngrepene, er det ofte indirekte virkninger som begrenser næringas mulighet til å utnytte de tradisjonelle arealene på en fleksibel måte.

Reindrifta bidrar til at store utmarksområder kan brukes til å produsere kvalitetskjøtt, og reindrifta leverer eksklusive råvarer både lokalt og nasjonalt. Næringa omfatter produksjon av råvarer i form av reinkjøtt og tilleggsprodukter, og videreforedling av råvarene. Hele 83 % av de produksjonsbaserte inntektene i reindrifta kommer fra kjøtt og biprodukter. Reindrifta er også en viktig tradisjons- og kulturbærere for samisk kultur i vårt område, og reindrifta skal etter reindriftingslovens formål bevares som et viktig grunnlag for samisk kultur og samfunnsniv. Samtidig utgjør næringa et sentralt element i reiselivsproduktet Finnmark både med tanke på mat, kultur og opplevelser.

Reindrifta er organisert i allmenninger, som på nomadisk vis utnytter beiteområdene gjennom flytting mellom ulike beiter etter årstidene. Reindrifta i Sør-Varanger tilhører reinbeiteregion Finnmark, som er et av seks regionale reinbeiteområder i Norge. Finnmark er igjen delt inn i seks soner med Polmak/Varanger som den østligste, og her er det igjen 8 reinbeitedistrikter. Tre av dem, Distrikt 1-2-3 Nuortat Måtta-Vårjjet/Østre Sør-Varanger, Distrikt 4/5B Oarjjet Måtta-Vårjjet/Vestre Sør-Varanger og Distrikt 5A/5C Beahceveai/Pasvik har beiteområder i Sør-Varanger, mens Distrikt 6 Várjjetnjárga bare har om lag 400 km² vinterbeite innafør kommunegrensa.

Innafor hvert distrikt er det etablert siidaer, grupper av reineiere som har reinen i en felles flokk og samarbeider om drifta. Siidaorganiseringa kan variere over tid og gjennom sesongen. Tabellen viser organiseringa i 2013, og som det fremgår av tabellen, er mange i kommunen direkte involvert i reindrifta:

Distrikt	Siidaandeler	Personer	Siidaandeler	
			Sommer	Vinter
1-2-3 Østre Sør-Varanger	2	10	1	1
5A Pasvik	5	27	1	1
4/5B Vestre Sør-Varanger	4	20	1	1

Utviklinga i reintallet fra sesongen 2003- 2004 (Reindriftingsforvaltningen):

Distrikt	Korrigert reintallstatus pr 31. mars									
	03/04	04/05	05/06	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13
1-2-3 Østre Sør-Varanger	865	867	801	740	712	691	655	306	309	370
5A Pasvik	2 177	2 380	2 404	2 338	2 085	2 382	2 508	2 435	2 416	2 454
4/5B Vestre Sør-Varanger	1 893	1 751	1 756	1 791	1 837	1 811	1 861	1 683	1 738	1 745

Tellinga i 2013 viser at distriktene har nesten 800 dyr mindre enn det øvre fastsatte reintallet på 5400 i våtflokk. I Polmak/Varanger er også reintallet lavere i forhold til tilgjengelige beitearealer enn i resten av Finnmark, og reintallet her har også holdt seg mer stabilt. Samtidig er både tilvekst og slakteuttak klart høyere enn i resten av Finnmark, og slakteuttaket er høyt også i landsmålestokk. Snittproduksjon pr livrein var i sesong 2012-2013 over 10 kilo i snitt for de fire lokale distrikta, mens den var under 6 i snitt for hele Øst-Finnmark.

Tap av dyr på beite er et stort problem for reindrifta også i Sør-Varanger. Som det fremgår av tabellen under med tapstall for sesongen 2012-2013, er det i all hovedsak rovvilt som er tapsårsaken:

Distrikt	Kalve- tap i %	Tapsårsak		Voksen- tap i %	Tapsårsak		Totaltap i %
		Freda rovvilt	Anna kjent		Freda rovvilt	Anna kjent	
1-2-3 Østre Sør-Varanger	6	100	0	2	100	0	6
5A Pasvik	12	97	3	3	77	17	12
4/5B Vestre Sør-Varanger	9	86	7	5	73	25	9

De siste åra har reinkjøttet opplevd en økende etterspørsel i markedet, og en undersøkelse fra Universitetet i Tromsø viser at reinkjøtt er blant det sunneste kjøttet med lavt fettinnhold og høyt innhold av antioksidanter og sunne fettsyrer. Økende etterspørsel etter kortreist mat og produkter med unike historier utgjør et potensial for økt lønnsomhet.

SWOT reindrift basert på møte med representanter for reinbeitedistrikt 1-2-3, 4/5B og 5

Styrker	Svakheter
<ul style="list-style-type: none"> • God reindriftskompetanse i næringa • Relativt gode slaktevekter i distriktene • God rekruttering • Godt samarbeid med lokalsamfunn, jordbruksnæringa og mange sentrale aktører • Stor kompetanse på offentlig forvaltning og ivaretagelse av næringas interesser 	<ul style="list-style-type: none"> • Lita næring med få aktører gir stor sårbarhet og lite kapasitet til drift, tradisjonell videreforedling og oppfølging av forvaltningssaker • Lite lokal videreforedling - lang veg til mottak/slakteri • Sårbar for beitemessige svingninger over tid • Utfordringer med riksgrenser til Finland og Russland (rovdyrforvaltning, verneområder, slakteristruktur mm)
Muligheter	Trusler
<ul style="list-style-type: none"> • Økende global etterspørsel etter mat generelt og unik og kortreist mat spesielt • Positiv markedsutviklinga for reinkjøtt • Økt samarbeid om felles rovdyrforvaltning på tvers av landegrensene • Felles slakteriløsning med Finland • Reindrifta utviklingsfond og primærnæringsfondet 	<ul style="list-style-type: none"> • Tap av arealer til andre formål (mineralutvinning, industri, turisme, bebyggelse, naturvern, rovdyrvern, scooterløyper osv) • Økende rovdyrstamme og store tap til rovvilt • Gamle gjerder, telelinjer osv forfaller • Ulovlig beiting fra fremmed rein • Lav reindriftskompetanse i offentlig forvaltning • Forurensing fra Nikel-verkene

Landbruksbaserte tilleggsnæringer⁴

Råvarer fra nord holder høy kvalitet, og deltagere fra Finnmark gjør det ofte godt med lokale råvarer i konkurranser som »Det norske måltid». Forskning dokumenterer også at vår korte og hektiske vekstsesong med mye lys og lite varme, gir produkter med helt spesielle kvaliteter både når det gjelder smak og innhold i form av blant anna vitaminer og antioksidanter. Det samme klimaet gir også lite skadedyr og sykdom og lite bruk av sprøytemidler.

Landbruksnæringene rår også over betydelige ressurser med hensyn til arealer, bygninger, dyr og menneskelige ressurser med unik driftskunnskap, og landbruket har et godt utgangspunkt for å utvikle nye produkter og tjenester. Enten alene, eller i samarbeid med andre sektorer, som for

⁴ Landbruksbasert tilleggsnæring er næringsaktivitet som drives ved siden av landbruksdrifta og der en eller flere av landbruksvirksomhetens ressurser (areal, bygninger, maskiner og landbruksråvarer) inngår i produksjonen.

eksempel reiseliv, undervisning og helse. Reindrifta som eksponent for samisk kultur, assosieres i tillegg gjerne med noe eksotisk og spennende som også byr på unike opplevelser innafor mat, natur og kulturopplevelser.

Så langt er det likevel bare etablert ett ysteri i forlengelsen av jordbruksdrift, og noe videreforedling av spesialtrevirke. Reiselivet har også til en viss grad brukt lokale råvarer i sin produktutvikling, og reiselivet signaliserer at det er potensial for økt salg lokale matråvarer og videreforedla produkter til sine gjester. Selv om det er blitt lettere å slippe til i de store matvarekjedene med lokal mat, er det på kort sikt trolig mest å hente på å utvikle samarbeidet med reiselivet lokalt og andre alternative salgskanaler. Eksponering gjennom reiselivsnæringa kan også øke kunnskapen om, og etterspørselen etter, produktene i det lokale markedet.

Hesten brukes i dag til sport, fritid, turisme og i helsesammenheng, og kan også bidra til bosetting på og rekruttering til landbrukseiendommer. Hestehold gir etterspørsel etter fôr, og bidrar til et åpent kulturlandskap. Hestenæringa er i vekst, og har potensial innen verdiskaping, helse, utdanning og som brobygger mellom by og land.

Så langt ser «Inn på Tunet» (tidligere Grønn omsorg) ut til å ha kommet lengst på «videreforedling» av landbruksressursene til helt nye produkter. I Sør-Varanger er det i dag fem godkjente tilbydere innafor «Inn på Tunet», som tilbyr tilrettelagte og kvalitetssikrede tjenester rettet mot skoler, barnehager, helse- og sosialsektoren, NAV, flyktningetjenesten, KROM og lignende. Reindriftsavtalen for 2012/2013 åpner for tilsvarende tilbud innafor reindrifta, og det er også mulig å utvikle produkter innafor skogbruket.

Med sine tilpassede tilbud til sårbare grupper, som gjerne har få alternative tilbud, er «Inn på Tunet» et positivt folkehelseiltak. Nasjonale studier har flere ganger vist at tilbudene har svært god effekt for brukergruppene, og flere av tilbudene kan også gi reduserte kostnader til institusjonsplasser og tyngre tiltak på sikt. Det er forventa fortsatt vekst i tjenestetilbudet, og kommunen vil øke sin kompetanse på nytte, effekt og kvalitet på tjenestene.

SWOT for landbruksbasert tilleggsnæring

Styrker	Svakheter
<ul style="list-style-type: none">• Kort vekstsesong og midnattssol gir unike produktkvaliteter• Store ressurser i form av arealer, bygninger, dyr, råvarer og driftskunnskap• Inn på Tunet har nasjonal kvalitetssikring	<ul style="list-style-type: none">• Begrensa arbeidskapasitet• Begrensa kunnskap og erfaring med markedsorientert produktutvikling• Liten investeringsevne
Muligheter	Trusler
<ul style="list-style-type: none">• Økende interesse for det «ureiste», kortreiste og unike• Reiseliv i vekst• Lovpålagte kommunale tilbud til nye brukergrupper og mer markedsutsetting av offentlige tjenester• Lokalmatprogrammet og reinprogrammet	<ul style="list-style-type: none">• Flere offentlige krav til matvaresikkerhet og dokumentasjon• Manglende logistikk/distribusjon• Formelle kompetansekrav• Betalingsevne hos Inn på Tunets brukergrupper

Mål, strategier og tiltak

Mål

- Et levedyktig landbruk (fra kommuneplanen)

Strategier

Sør-Varanger vil i sitt strategiske arbeid med å sikre et levedyktig landbruk fokusere på fire overgripende strategier:

- Verdiskaping
- Sikre arealgrunnlaget
- Rekruttering
- Samarbeid

Tiltak

I motsetning til forrige plan, konsentrerer tiltakslista seg om tiltak der kommunen forutsettes å spille en sentral rolle, mens tiltak som næringene eller andre i hovedsak vil ha eierskapet til, er utelatt. Det legges videre til grunn at eksisterende tiltak som jordbruksjef, skogbruksjef, stimuleringstilskudd til veterinærene og tilskudd til avløserlaget videreføres og indeksreguleres med utgangspunkt i dagens nivå i påvente av prosessene med kommunereform og oppgavefordeling.

1. Tiltak for å øke verdiskapinga	1.1 Bidra til produksjonsøkning
	1.1.1 Utrede prosjekt for økt kjøttproduksjon i jordbruket
	1.1.2 Utrede felles nydyrkings-/oppdyrkingsprosjekt med kartlegging og klassifisering av dyrkbare arealer i relevante områder for jordbruket
	1.1.3 Utarbeide skogbruksplan for den enkelte ved behov
	1.1.4 Initiere og følge opp skogplanting, juletre dyrking og skogkulturtiltak
	1.2 Produktutvikling basert på primærråstoff og andre ressurser fra landbruket (reiseliv, Inn på Tunet og andre tjeneste- og opplevelsesprodukter)
	1.2.1 Bistå prosjektinitiativet som er tatt for å øke andelen kortreist mat i reiselivsnæringa lokalt
	1.2.2 Utrede potensialet for lokale matforedlingsanlegg i samarbeid med aktuelle interessenter
	1.2.3 Utrede potensialet for økt produksjon innafor gartneri og hagebruksnæringa
	1.2.4 Initiere introduksjonskurs på ulike former for videreføring med markedsfokus, gjerne i samarbeid med Kompetansenettverk for lokalmat i Nord
	1.2.5 Utrede prosjekt for økt industriell sagbruksproduksjon og nisjeprodukter fra skog
	1.2.6 Prioritere skogryddingstiltak som gir positiv effekt for friluftsliv- og reiseliv
	1.2.7 Utrede alternative salgsløsninger lokalt, f eks egne tilrettelagte salgsboder i gågata eller på torget - i dialog med sentrumsbutikkene
	1.3 Initiere relevante kurs, samlinger og studieturer med innovasjon og verdiskaping som plattform for ulike produksjoner
	1.4 Revidere primærnæringsfondets vedtekter, forskrifter og saksbehandlingsrutiner i samsvar med landbruksplanens føringer og dagens økonomiske nivå, blant anna med hensyn til satser
1.5 Sørge for at infrastrukturen i kommunen er tilrettelagt dagens krav til drift og utvikling av jordbruk og gartneri, og få etablert fibernetttilgang og full mobildekning i hele Sør-Varanger.	
2. Sikre arealgrunnlag	2.1 Utvikle temakart for jordbruk og reindrift som grunnlag for eventuelle nye bestemmelser og hensynssoner ved neste rullering av landbruksplan
	2.2 Næringa ved faglag og reinbeitedistriktene skal få alle relevante plansaker på høring
	2.3 Prioritere rovdyrskikkert gjerde og opparbeiding av alternative beiter ved tilskudsbehandling
	2.4 Videreføre ordninga med interkommunalt fellingslag forutsatt fortsatt regional/statlige finansiering
	2.5 Prioritere nydyrkings/oppdyrking ved tilskudsbehandling
	2.6 Bidra til etablering av FoU-prosjekter som gir økt kunnskap om rovviltbestander og konflikt-

	dempende tiltak
	2.7 Utrede øremerking av arealer for hundehold (hundepark) som konfliktforebyggende tiltak
	2.8 Skaffe oversikt over forfalne, fysiske installasjoner som skaper problemer for landbruket (gjerder, kraftlinjer og lignende) og arbeide for å få dem reparert eller fjerna
3. Rekruttering	3.1 Omdømmebygging i form av en samlet presentasjon av landbruket i kommunen for folk flest og som også kan vises og distribueres digitalt
	3.2 Videreføre etableringstilskudd ved nyetablering og generasjonsskifte i jordbruket og vurdere utvidelse til også å omfatte skogbruk og reindrift ved revidering av forskriftene for primærnæringsfondet
	3.3 Etablere fadder/mentorordning for nyetablering og generasjonsskifte
	3.4 Prioritere unge søkere ved tildeling av tilskudd
	3.5 Videreføre kommunalt tilskudd til avløserlaget
4. Samarbeid	4.1 Bidra til møteplasser for verdikjedene i landbruksnæringene, sammen og hver for seg, for å fremme faglig og næringsmessig utvikling og samarbeid
	4.1.1 Minst ett årlig dialogmøte mellom kommunen og reinbeitedistriktene, faglaga og Inn på Tunet
	4.1.2 Minst ett årlig dialogmøte med enkeltnæringene
	4.1.3 Initiere dialogverksted med næringene og utvalgte FoU-miljøer etter VRI-modell ⁵ for å initiere FoU-prosjekter med stor relevans for videre utvikling av næringene
	4.2 Initiere samarbeidsprosjekt med reiseliv, friluftsansjoner og nasjonalparkstyret for bedre tilrettelegging av utmarksaktiviteter (utfartsparkering, turstier, rasteplasser mm)
	4.3 Etablere dialogarena der kommunen, FeFo og landbruksnæringene kan drøfte felles problemstillinger
4.4 Utvikle samarbeidet med Nesseby og Tana om rovviltforvaltning og fellingslag	

Tidsperspektivet for landbruksplanen er 4 år, og det kan i perioden bli behov for helt nye tiltak og endring av andre. Det blir derfor viktig at det gjennomføres gode prosesser som inkluderer aktørene i landbruket. En gjennomgang av tiltakslista skal være fast post på minst ett dialogmøte hvert år.

Siden forrige landbruksplan, er plan- og bygningsloven endra også når det gjelder planarbeidet. Landbruksplanens mål, strategier og tiltak operasjonaliseres endelig i kommuneplanens handlingsdel og innafor det økonomiske og øvrige handlingsrom Sør-Varanger kommune til en hver tid har. Først i forslag til kommuneplanens handlingsdel (og økonomiplan) vil de prioriterte tiltaka bli endelig konkretisert med hensyn til innhold, gjennomføringstempo og kalkulerede kostnader.

Mange av de foreslåtte tiltaka vil kunne oppnå ekstern finansiering. I den grad de vil belaste kommunens budsjett utover det som allerede ligger i dagens budsjett, vil det forutsette nødvendige budsjettvedtak i handlingsplan/økonomiplan. Det legges derfor opp til at administrasjonen hvert år i forkant av økonomiplanarbeidet lager en kort statusrapport som viser utviklinga i landbruket lokalt og status for landbruksplanens tiltak.

⁵ VRI er Norges forskningsråds program «Virkemidler for regional FoU og Innovasjon»